

ใบความรู้เรื่อง **วรรณคดีประวัติศาสตร์**
 หน่วยที่ ๕ แผนการจัดการเรียนรู้ที่ ๑ เรื่อง **วรรณคดีประวัติศาสตร์**
 รายวิชาภาษาไทย รหัสวิชา ท๒๑๑๐๒ ภาคเรียนที่ ๒ ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๑

ความหมายของวรรณคดี

เป็นคำที่บัญญัติขึ้นเพื่อใช้แทนคำ **Literature** ในภาษาอังกฤษ ปรากฏครั้งแรกในพระราชกฤษฎีกาจัดตั้งเป็นวรรณคดีสโมสร เมื่อวันที่ ๒๓ กรกฎาคม พ.ศ. ๒๔๕๗ ในรัชกาลพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว

คำว่า “**วรรณคดี**” ประกอบขึ้นจากคำว่า

“**วรรณ**” เป็นคำมาจากภาษาสันสกฤต แปลว่า **หนังสือ**

“**คดี**” (คดี) เป็นคำบาลีและสันสกฤต แปลว่า **เรื่อง**

ตามรูปศัพท์ **วรรณคดี** แปลว่า “**เรื่องที่แต่งเป็นหนังสือ**” แต่หมายเฉพาะหนังสือที่แต่งดี

วรรณคดี มีผู้ให้คำจำกัดความไว้ต่าง ๆ กัน เช่น

พระราชกฤษฎีกาจัดตั้งวรรณคดีสโมสร กล่าวว่า

๑) เป็นหนังสือดี กล่าวคือ เป็นเรื่องที่สมควรซึ่งสาธารณชนจะอ่านได้โดยไม่เสียประโยชน์ คือไม่เป็นเรื่องที่ไม่ดี หรือเป็นเรื่องที่ชักจูงความคิดผู้อ่านไปในทางอันไม่เป็นแก่นสาร เกิดความวุ่นวาย

๒) เป็นหนังสือแต่งดี ใช้วิธีเรียบเรียงอย่างใด ๆ ก็ตามแต่ต้องให้เป็นภาษาไทยอันดี ถูกต้องตามหลักภาษา ไม่ใช่ภาษาซึ่งเลียนภาษาต่างประเทศหรือใช้วิธีผูกประโยคประธานตามภาษาต่างประเทศ

พระยาอนุমানราชชน ให้ความหมายว่า **วรรณคดี** คือ ความรู้สึกนึกคิดของกวี ซึ่งถอดออกมาจากจิตใจให้ปรากฏเป็นรูปหนังสือและมีถ้อยคำเหมาะสมเจาะ เพราะพริ้งเร้าใจให้ผู้อ่านหรือผู้ฟังเกิดความรู้สึก

พระวรวงศ์วิสิฐ มีความเห็นว่า **วรรณคดี** คือ หนังสือที่มีลักษณะเรียบเรียงถ้อยคำเกลี้ยงเกลา เพราะพริ้ง มีรสปลุกมโนคติ (imagination) ให้เปลิดเพลิด เกิดกระทบกระเทือนอารมณ์ต่าง ๆ เป็นไปตามอารมณ์ของผู้ประพันธ์

ดร.วิทย์ ศิวะศรียานนท์ กล่าวว่า บทประพันธ์ที่เป็นวรรณคดี คือ บทประพันธ์ที่มุ่งให้ความเพลิดเพลินให้เกิดความรู้สึกนึกคิด(imagination) และอารมณ์ต่าง ๆ ตามผู้เขียน นอกจากนี้บทประพันธ์ที่เป็นวรรณคดีจะต้องมีรูปศิลปะ (form)

สรุปได้ว่า **วรรณคดี** คือ **เรื่องที่มีลักษณะดังนี้**

- ๑) ใช้ถ้อยคำสำนวนโวหารไพเราะสละสลวย
- ๒) ก่อให้เกิดอารมณ์สะเทือนใจ
- ๓) ยกกระตบจิตใจให้สูงขึ้น
- ๔) ใช้เป็นแบบแผนในการแต่งได้

กำเนิดวรรณคดี

ดร.วิทย์ ศิวะศรียานนท์ กล่าวว่า วรรณคดีเป็นสิ่งที่มิอยู่ในสันดานของมนุษย์ตลอดเวลา เช่นเดียวกับศิลปะอื่น ๆ มนุษย์มีศิลปะทุกยุคทุกสมัย และศิลปะไม่ใช่การเล่นฆ่าเวลา วรรณคดีเกิดขึ้นได้เสมอในสภาวะการณ์

ต่าง ๆ และอาจจะมีมูลเหตุมาจากอารมณ์เพศ ศาสนา การเล่น หรืองานก็ได้ ขึ้นอยู่กับทัศนะของแต่ละบุคคล หรือแต่ละความเชื่อ

พิชิต อัครนิจ กล่าวว่า ตำนานกำเนิดวรรณคดีของชาติต่าง ๆ อาทิ ตำนานกรีก ตำนานสันสกฤต ตำนานจีน เป็นเค้าของทฤษฎีการกำเนิดวรรณคดีในสมัยปัจจุบัน เพราะมูลเหตุที่ทำให้เกิดวรรณคดีตามหลัก วิชาการสมัยใหม่ที่นำมากล่าวไว้ต่อไปนี้ ก็ล้วนมีสาระอิงตำนานที่กล่าวไว้แล้วแทบทั้งสิ้น คือ

๑. เกิดจากการนับถือวีรชน เช่น เรื่องรามายณะ มหาภารตะ ลิลิตยวนพ่าย ลิลิตตะเลงพ่าย เป็นต้น
๒. เกิดจากความเชื่อทางศาสนา ศาสนาเป็นที่พึ่งทางใจ ศาสนาเป็นส่วนหนึ่งของชีวิตและเป็นสิ่ง บันดาลใจให้เกิดวรรณคดีได้ เช่น เรื่องมหาชาติคำหลวง ไตรภูมิพระร่วง ปฐมสมโพธิกถา และอื่น ๆ
๓. เกิดจากอารมณ์ อารมณ์ที่เกิดเอง ไม่คล้อยตามผู้อื่น เช่น อารมณ์รัก โกรธ โศก เป็นมูลเหตุให้ เกิดวรรณคดีไทย เช่น เรื่องมัทนะพาธา กามนิต อติรูป และอื่น ๆ
๔. เกิดจากความกลัวภัย โดยเฉพาะภัยธรรมชาติ
๕. เกิดจากการแลกเปลี่ยนวัฒนธรรม การไปมาหาสู่ระหว่างสังคมต่าง ๆ ก็มีส่วนทำให้เกิดวรรณคดีด้วย เช่น นิราศลอนดอน นิราศกวางตุ้ง และอื่น ๆ

การแบ่งยุคของวรรณคดีไทย

การแบ่งยุคของวรรณคดีไทย อิงลำดับเวลาตามประวัติศาสตร์ของชาติไทย ดังนี้

๑. **วรรณคดีสมัยกรุงสุโขทัย** วรรณคดีไทยที่เกิดขึ้นในระยะตั้งแต่มีการประดิษฐ์ลายสือไทย พ.ศ. ๑๘๒๖ จนถึง พ.ศ. ๑๙๒๑ ตัวอย่างวรรณคดีสมัยกรุงสุโขทัย เช่น ศิลาจารึกหลักที่ ๑ ศิลาจารึกวัดศรีชุม ไตรภูมิพระร่วง เป็นต้น
๒. **วรรณคดีสมัยกรุงศรีอยุธยา** ในสมัยนี้แบ่งเป็นยุคย่อยได้อีก 3 สมัย ได้แก่ สมัยอยุธยาตอนต้น ตอนกลาง และตอนปลาย เริ่มตั้งแต่การสถาปนากรุงศรีอยุธยาเป็นราชธานี ประมาณ พ.ศ. 1893 จนกระทั่งเสีย กรุงศรีอยุธยาครั้งที่ 2 ใน พ.ศ. 2310 ตัวอย่างวรรณคดีสมัยกรุงศรีอยุธยา เช่น ลิลิตโองการแช่งน้ำ ลิลิตตะเลงพ่าย โคลงชะลอพระพุทธรูปไสยาสน์ จินตามณี (พระโหราธิบดี) เป็นต้น
๓. **วรรณคดีสมัยกรุงธนบุรี** เกิดขึ้นในสมัยกรุงธนบุรีเป็นราชธานี ระหว่าง พ.ศ. 2310 – พ.ศ. 2325 ตัวอย่างวรรณคดีสมัยกรุงธนบุรี เช่น กฤษณาสมันต์น่องคำฉันท์ บทละครเรื่องรามเกียรติ์ (สมเด็จพระเจ้ากรุงธนบุรี) นิราศพระยามหานุภาพไปเมืองจีน เป็นต้น
๔. **วรรณคดีสมัยกรุงรัตนโกสินทร์** เริ่มตั้งแต่สถาปนากรุงรัตนโกสินทร์เป็นราชธานี ใน พ.ศ. 2325 จนถึง ปัจจุบัน ตัวอย่างวรรณคดีสมัยกรุงรัตนโกสินทร์ เช่น นิราศเมืองแกลง ราชาริราช สามก๊ก โคลงโลกนิติ นิราศนรินทร์ เป็นต้น

ความสำคัญของการเรียนประวัติวรรณคดี

เนื่องจากวรรณคดีส่วนใหญ่เกิดขึ้นจากแรงบันดาลใจที่ผู้แต่งมีต่อสภาพและเหตุการณ์แวดล้อมในยุคสมัย ของผู้แต่ง เช่น มีความชื่นชมในวีรกรรม ความสามารถหรือบุญบารมีของบุคคลสำคัญก็แต่งเรื่องประเภทสุคดี ถ้ามีความเลื่อมใสศรัทธาในศาสนาก็แต่งเรื่องธรรมะและชาดก ถึงแม้วรรณคดีที่เกิดจากความสะเทือนใจส่วนตัว

ของผู้แต่งเอง ผู้แต่งก็มักสร้างเนื้อหาและฉากของเรื่องขึ้นจากสิ่งที่ผู้แต่งประสบพบเห็นเป็นส่วนมาก นอกจากรูปแบบ คำประพันธ์ ประเภท และสาระสำคัญของเรื่องมักเป็นไปตามคตินิยมของสังคมในสมัยที่แต่ง ฉะนั้น การอ่านวรรณคดีให้ได้คุณค่าที่แท้จริง จำเป็นต้องเรียนวรรณคดีในเชิงประวัติ หรือประวัติวรรณคดี ประกอบด้วย การเรียนประวัติวรรณคดี พิจารณาถึงประเด็นสำคัญของวรรณคดีในด้านต่าง ๆ ดังนี้

๑. ผู้แต่ง รวมถึงชีวประวัติและผลงาน

๒. ที่มาของเรื่อง ได้แก่ เรื่องที่เป็นต้นเค้า อาจเป็นเรื่องหรือเหตุการณ์ภายในประเทศ หรือที่ได้รับอิทธิพลจากต่างประเทศ

๓. ความมุ่งหมายในการแต่ง ได้แก่ แรงบันดาลใจหรือความมุ่งหมายของผู้แต่งในการแต่งวรรณคดีนั้น ๆ

๔. วิวัฒนาการและความสัมพันธ์ต่อเนื่องระหว่างวรรณคดีแต่ละสมัย

๕. สภาพสังคมในสมัยที่แต่ง ซึ่งได้แก่ วัฒนธรรม สภาพสังคม และเหตุการณ์ของบ้านเมืองในระยะเวลาที่แต่ง

๖. อิทธิพลที่วรรณคดีมีต่อสังคมทั้งในสมัยที่แต่งและในสมัยต่อมา

ประโยชน์ของการศึกษาประวัติวรรณคดี

๑. ช่วยเพิ่มความเข้าใจและความซาบซึ้งในคุณค่าของวรรณคดี

๒. ได้ความรู้เกี่ยวกับภาษาและลักษณะอักขรวิธีสมัยต่าง ๆ

๓. ได้ความรู้เกี่ยวกับความสัมพันธ์กับต่างประเทศสมัยต่าง ๆ

๔. ได้ความรู้เกี่ยวกับวัฒนธรรม สภาพสังคม และเหตุการณ์บ้านเมือง ควบคู่กันไปกับวิวัฒนาการของวรรณคดีในสมัยต่าง ๆ

ใบความรู้เรื่อง ราชาริราช ตอนสมิงพระรามอาสา
หน่วยที่ ๕ แผนการจัดการเรียนรู้ที่ ๒ เรื่อง ราชาริราช ตอนสมิงพระรามอาสา
รายวิชาภาษาไทย รหัสวิชา ท๒๑๑๐๒ ภาคเรียนที่ ๒ ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๑

ความเป็นมา

ราชาริราช ตอน สมิงพระรามอาสา เป็นหนังสือที่พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช โปรดเกล้าฯ ให้พระยาพระคลัง (หน) พระยาอินทรอัครราช พระภริมรัศมี และพระศรีภุริปริษา ช่วยกันแต่งขึ้น เป็นบทร้อยแก้ว โดยมีพระราชประสงค์ให้แต่งเพื่อเป็นหนังสือสำหรับบำรุงสติปัญญาของพระบรมวงศานุวงศ์และข้าราชการ มีเนื้อหาสาระและส่วนประกอบปลีกย่อยมาจากมหายุทธสงครามในพระราชพงศาวดารรามัญ (มอญ) แปลจากภาษารามัญเป็นภาษาสยาม นิยมอ่านเพื่อเป็นความรู้ทางด้านกลยุทธ์ทางการเมือง วิสัยของมนุษย์ เรื่องราวทางศีลธรรมและการใช้สติปัญญาในการแก้ปัญหา และมีสำนวนโวหารไพเราะโดดเด่นและให้คติสอนใจเป็นอย่างดี

ประวัติผู้แต่ง

เจ้าพระยาพระคลัง (หน) เกิดในแผ่นดินสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวบรมโกศ สมัยอยุธยาตอนปลาย และถึงแก่อสัญกรรม เมื่อ พ.ศ. ๒๓๔๘ ในแผ่นดินพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช

ในรัชสมัยพระเจ้ากรุงธนบุรี ได้รับราชการเป็นหลวงสรวิชิต แล้วไปเป็นนายด่าน เมืองอุทัยธานี ในสมัยพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช ได้เลื่อนเป็นพระยาพิพัฒน์โกษา และเลื่อนเป็นพระยาพระคลัง (หน) ในที่สุด

เจ้าพระยาพระคลัง (หน) มีความสามารถในการประพันธ์ทั้งร้อยแก้วและร้อยกรอง ผลงานที่สำคัญ คือ ลิลิตเพชรมงกุฎ อิเหนาคำฉันท์ ราชาริราช สามก๊ก กากีคำกลอน ลิลิตพยุหยาตราเพชรพวง ลิลิตศรีวิชัยชาดก กลอนจารึกเรื่องสร้างภูเขาวัดราชคฤห์ ร่ายยาวมหาเวสสันดรชาดก กัณฑ์กุมารและกัณฑ์มัทรี

ลักษณะคำประพันธ์

ราชาริราช ตอน สมิงพระรามอาสา เป็นเรื่องแปลและเรียบเรียงเป็นร้อยแก้ว ใช้ประโยคที่มีขนาดสั้นยาว ได้จังหวะ มีคารมคมคาย ใช้โวหารต่าง ๆ ได้อย่างจับใจ และมีกลวิธีในการดำเนินเรื่องแบบเล่าเรื่องไปเรื่อย ๆ ลักษณะแบบนิทาน เช่น “เรารักสัตย์ยิ่งกว่าทรัพย์ อย่าว่าแต่สมบัติมนุษย์นี้เลย ถึงท่านจะเอาทิพย์สมบัติของสมเด็จพระอินทร์มายกให้เรา เราก็มิได้ปรารถนา”

เรื่องย่อ

พระเจ้ากรุงต้าฉิงแห่งประเทศจีน ยกทัพมาล้อมกรุงอังวะ ต้องการให้พระเจ้ามณฑลเตียรทอง ออกไปถวาย บังคม และขอให้ส่งทหารออกมาขี่ม้าร่ำทวนต่อสู้กันตัวต่อตัวกับกามะนีทหารเอกของเมืองจีน ถ้าฝ่ายกรุงรัตนบุระ อังวะแพ้ต้องยกเมืองให้ฝ่ายจีน แต่ถ้าฝ่ายจีนแพ้จะยกทัพกลับทันที

พระเจ้ากรุงอังวะประกาศหาผู้ที่จะอาสาออกไปรบกับกามะนี ถ้าสามารถรบชนะกามะนีทหารเอกของ เมืองจีน จะโปรดเกล้าฯ แต่งตั้งให้เป็นพระมหาอุปราชและแบ่งสมบัติให้กึ่งหนึ่ง

เมื่อสมิงพระรามที่ถูกจับเป็นเชลยเมืองอังวะทราบข่าวก็คิดตึกตรองว่า หากจีนชนะศึกครั้งนี้จีนคงยกทัพไป ตีเมืองหงสาวดีของตนต่อเป็นแน่ ควรคิดป้องกันไว้ก่อนจึงอาสาออกรบ แม้แรก ๆ จะเกรงว่าการอาสาครั้งนี้จะเป็น “หาบสองบ่า อาสาสองเจ้า” ก็ตาม โดยขอพระราชทานม้าฝีเท้าดีตัวหนึ่งและได้เลือกม้าของหญิงม่าย ซึ่งมีลักษณะ ดีทุกประการ สมิงพระรามนำม้าออกไปฝึกหัด ให้รู้จักทำนองจนคล่องแคล่วสันทัดขึ้น พร้อมทั้งทูลขอเหล็กและ ตะกรวยผูกข้างม้า

ในระหว่างการรบ สมิงพระรามเห็นว่ากามะนีมีความชำนาญด้านการรบเพลงทวนมากและยังสวมเกราะไว้ แน่นหนา สมิงพระรามจึงใช้อุบายว่าให้แต่ละฝ่ายแสดงท่ารำให้อีกฝ่ายร่ำตามก่อนที่จะต่อสู้กัน ทั้งนี้เพื่อจะคอยหา ช่องทางที่จะแทงทวนให้ถูกตัวกามะนีได้

เมื่อสมิงพระรามหลอกล่อให้กามะนีร่ำตามในท่าต่าง ๆ จึงได้เห็นช่องใต้รักแร้กับบริเวณเกราะซ้อนท้าย หมวกที่เปิดออกได้ สมิงพระรามจึงหยุดร่ำให้ต่อสู้กันโดยทำทีว่าสู้ไม่ได้ จากนั้นขับม้าหนีให้ม้าของกามะนีเหนื่อย เมื่อได้ที่ก็สอดทวนแทงซอกใต้รักแร้ แล้วฟันย้อนกลีบเกราะตัดศีรษะของกามะนีขาด แล้วเอาขอเหล็กสับใส่ ตะกรวยโดยไม่ให้ตกดิน นำมาถวายพระเจ้ามณฑลเตียรทอง

เมื่อฝ่ายจีนแพ้ พระเจ้ากรุงจีนก็สั่งให้ยกทัพกลับตามสัญญา พระเจ้ามณฑลเตียรทองพระราชทานตำแหน่ง มหาอุปราชและพระราชธิดา ให้เป็นบาทบริจาริกาแก่สมิงพระรามตามที่ได้รับสั่งไว้

ใบงานเรื่อง ราชาริราช ตอนสมิงพระรามอาสา
หน่วยการเรียนรู้ที่ ๕ แผนการจัดการเรียนรู้ที่ ๒ สรุปเนื้อหาวรรณกรรม
รายวิชาภาษาไทย รหัส ท๒๑๑๐๒ ภาคเรียนที่ ๒ ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๑

๑. ใคร

.....
.....

๒. ทำอะไร

.....
.....

๓. ที่ไหน

.....
.....

๔. ผลเป็นอย่างไร

.....
.....
.....
.....
.....
.....

ใบความรู้เรื่อง ทฤษฎีหมวก ๖ ใบ
หน่วยที่ ๕ แผนการจัดการเรียนรู้ที่ ๓ เรื่อง วิเคราะห์วรรณกรรม
รายวิชาภาษาไทย รหัสวิชา ท๒๑๑๐๒ ภาคเรียนที่ ๒ ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๑

ทฤษฎีหมวก ๖ ใบ

"ดร.เอ็ดเวิร์ด เดอ โบโน" เป็นผู้ริเริ่มแนวความคิดเรื่อง Lateral Thinking (การคิดนอกกรอบ) และเป็นคนพัฒนาเทคนิคการคิดริเริ่มสร้างสรรค์ และได้พัฒนาเป็นแนวคิดที่เรียกว่า "Six Thinking Hats" ซึ่งเป็นวิธีคิดที่มีมุมมองแบบ "รอบด้าน" ความคิดสร้างสรรค์ถือเป็นสิ่งสำคัญ และจำเป็นสำหรับผู้บริหาร เพราะนอกจากจะช่วยสร้างสิ่งใหม่ๆ แล้ว ยังช่วย ในการคิดค้นกลยุทธ์แก้ไขปัญหาต่างๆ ความคิดสร้างสรรค์เป็นสิ่งที่ ทุกคนมีอยู่ หรือสร้างขึ้นได้ แต่จะต้องมาฝึกกระบวนการสร้างความคิดดังกล่าว ในแต่ละวันตั้งแต่ตื่นนอน ทุกคนย่อมต้องมีการคิดในเรื่องต่างๆ ดร.เอ็ดเวิร์ด เดอ โบโน จึงได้ให้เทคนิคนี้ เพื่อช่วยจัดระเบียบการคิด ทำให้การคิดมีประสิทธิภาพมากขึ้น วิธีการดังกล่าวได้มีการนำไปใช้อย่างกว้างขวาง

หมวกแต่ละใบเป็นการนำเสนอทางเลือกที่เป็นไปได้ตามมุมมองต่างๆ ของปัญหา โดยวิธีการสวมหมวกทีละใบในแต่ละครั้ง เพื่อพลังของการคิดจะได้มุ่งเน้นไปในทิศทางใดทิศทางหนึ่งเป็นการเฉพาะ ซึ่งจะทำให้ความเห็นและความคิดสามารถแสดงออกได้อย่างอิสระ จะประกอบด้วยหมวก ๖ ใบ ๖ สี คือ

๑. หมวกสีขาว หมายถึง ข้อมูลเบื้องต้นของสิ่งนั้น เป็นความคิดแบบไม่ใช้อารมณ์และมีเป้าประสงค์ที่ชัดเจนแน่นอน ตรงไปตรงมา ไม่ต้องการความคิดเห็น สีขาวเป็นสีที่ชี้ให้เห็นถึงความเป็นกลาง จึงเกี่ยวข้องกับข้อเท็จจริง จำนวนตัวเลข เมื่อสวมหมวกสีนี้ จะหมายความว่า ที่ประชุมต้องการข้อเท็จจริงเท่านั้น โดยปกติเรามักจะใช้หมวกขาวตอนเริ่มต้นของกระบวนการคิด เพื่อเป็นพื้นฐานของความคิดที่กำลังจะเกิดขึ้น แต่เราก็ใช้หมวกขาวในตอนท้าย ของกระบวนการได้เหมือนกัน เพื่อทำการประเมิน **เป็นตัวแทนของข้อเท็จจริง**

๒. หมวกสีแดง หมายถึง ความรู้สึกสัญชาตญาณและลางสังหรณ์ เมื่อสวมหมวกสีนี้ เราสามารถบอกความรู้สึกของตนเองว่าชอบ ไม่ชอบ ดี ไม่ดี มีการใช้อารมณ์ ความคิดเชิงอารมณ์ ซึ่งส่วนใหญ่การแสดงอารมณ์จะไม่มีเหตุผลประกอบ หรือการตระหนักรู้ โดยฉับพลัน นั่นก็คือ เรื่องบางเรื่องที่เคยเข้าใจ ในแบบหนึ่ง อยู่ ๆ ก็เกิดเข้าใจในอีกแง่มุมหนึ่ง ซึ่งการตระหนักรู้แบบนี้จะทำให้เกิดงานสร้างสรรค์ การค้นพบทางวิทยาศาสตร์ หรือวิถีคิดทางคณิตศาสตร์แบบ ก้าวกระโดด ความคิดความเข้าใจในสถานการณ์โดยทันที เป็นผลจากการใคร่ครวญอันซับซ้อนที่มีพื้นฐานจากประสบการณ์ เป็นการตัดสินใจที่ไม่อาจให้ รายละเอียด หรืออธิบายได้ด้วยคำพูด เช่นเวลาที่คุณจำเพื่อนคนหนึ่งได้ คุณก็จำได้ในทันที **เป็นตัวแทนของอารมณ์และความรู้สึกที่มีต่อเรื่องราวนั้น ๆ**

๓. หมวกสีดำ หมายถึง ข้อควรคำนึงถึงสิ่งที่ทำให้เราเห็นว่า เราไม่ควรทำ เป็นการคิดในเชิงระมัดระวัง หมวกสีดำ เป็นหมวกคิดที่เป็นธรรมชาติ และสอดคล้องกับวิธีการคิดของตะวันตกมาก หมวกสีดำช่วยชี้ให้เห็นว่าสิ่งใดผิด สิ่งใดไม่สอดคล้องและสิ่งใดใช้ไม่ได้ มันช่วยปกป้องเราจากการเสียเงิน และพลังงานช่วยป้องกันไม่ให้เราทำอะไรอย่างโง่เขลาเบาปัญญาและผิดกฎหมาย หมวกสีดำ เป็นหมวกคิดที่มีเหตุมีผลเสมอ เพราะในการวิพากษ์วิจารณ์ หรือวิเคราะห์สิ่งใดจะต้องมีการคิดแบบเป็นเหตุเป็นผลรองรับ ไม่มีอารมณ์

มาเกี่ยวข้อง ในการประเมินสถานการณ์ในอนาคตของเรานั้น ต้องขึ้นอยู่กับ ประสบการณ์ของเราเองและของผู้อื่นด้วย **เป็นตัวแทนของความระมัดระวัง**

๔. หมวกสีเหลือง หมายถึง การคาดการณ์ในทางบวก ความคิดเชิงบวก เป็นการมองโลกในแง่ดี การมองที่เป็นประโยชน์ เป็นการคิดที่ก่อให้เกิดผล หรือทำให้สิ่งต่าง ๆ เกิดขึ้นได้ การคิดเชิงบวกเป็นการเปิดโอกาสให้พัฒนาและสร้างสรรค์สิ่งใหม่ ๆ ความคิดเชิงลบอาจป้องกันเราจาก ความผิดพลาด ความเสี่ยงและอันตรายที่อาจเกิดขึ้น ดังนั้น การคิดเชิงบวกต้องผสมผสานความสงสัยใคร่รู้ ความสุข ความต้องการและความกระหายที่จะทำสิ่งต่าง ๆ ให้เกิดขึ้นหรือไม่ **เป็นตัวแทนของการแสวงหาทางเลือกอย่างมีความหวัง**

๕. หมวกสีเขียว หมายถึง ความคิดนอกกรอบที่มีความสัมพันธ์กับความคิดริเริ่มสร้างสรรค์และเกี่ยวข้องโดยตรงกับ การเปลี่ยนแปลงแนวคิด และมุมมอง ซึ่งปกติมักถูกกำหนดจากระบบความคิดของประสบการณ์ดั้งเดิม และความคิดนอกกรอบนั้น จะอาศัยข้อมูลจาก ระบบของตัวเอง โดยเมื่อสวมหมวกสีนี้ จะแสดงความคิดใหม่ ๆ เพื่อการเปลี่ยนแปลงที่ดีขึ้น การคิดอย่างสร้างสรรค์

เป็นตัวแทนของความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ใหม่ ๆ

๖. หมวกสีน้ำเงิน หมายถึง การควบคุมและการบริหารกระบวนการ การคิดเพื่อให้เกิดความชัดเจน ในเรื่องของความคิดรวบยอด ข้อสรุป การยุติข้อขัดแย้ง การมองเห็นภาพและการดำเนินการที่มีขั้นตอนเป็นระบบ เมื่อมีการใช้หมวกน้ำเงิน หมายถึง ต้องการให้มีการควบคุมสิ่งต่าง ๆ ให้อยู่ในระบบระเบียบที่ดีและถูกต้องหมวกสีน้ำเงินมักเป็นบทบาทของหัวหน้า ทำหน้าที่ควบคุมบทบาทของสมาชิก ควบคุมการดำเนินการประชุม การอภิปราย การทำงาน ควบคุมการใช้กระบวนการคิด การสรุปผล เพื่อให้บรรลุเป้าหมายที่ต้องการ อย่างไรก็ตามสมาชิก ก็สามารถสวมหมวกสีน้ำเงิน ควบคุมบทบาทของหัวหน้าได้เช่นกัน **เป็นตัวแทนของการควบคุมความคิดทั้งหมด**

ใบความรู้เรื่อง ทฤษฎีหมวก ๖ ใบ
 หน่วยที่ ๕ แผนการจัดการเรียนรู้ที่ ๔ เรื่อง เรียนรู้คุณค่า
 รายวิชาภาษาไทย รหัสวิชา ท๒๑๑๐๒ ภาคเรียนที่ ๒ ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๑

ทฤษฎีหมวก ๖ ใบ

"ดร.เอ็ดเวิร์ด เดอ โบโน" เป็นผู้ริเริ่มแนวความคิดเรื่อง Lateral Thinking (การคิดนอกกรอบ) และเป็นคนพัฒนาเทคนิคการคิดริเริ่มสร้างสรรค์ และได้พัฒนาเป็นแนวคิดที่เรียกว่า "Six Thinking Hats" ซึ่งเป็นวิธีคิดที่มีมุมมองแบบ "รอบด้าน" ความคิดสร้างสรรค์ถือเป็นสิ่งสำคัญ และจำเป็นสำหรับผู้บริหาร เพราะนอกจากจะช่วยสร้างสิ่งใหม่ๆ แล้ว ยังช่วย ในการคิดค้นกลยุทธ์แก้ไขปัญหาต่างๆ ความคิดสร้างสรรค์เป็นสิ่งที่ ทุกคนมีอยู่ หรือสร้างขึ้นได้ แต่จะต้องมาฝึกกระบวนการสร้างความคิดดังกล่าว ในแต่ละวันตั้งแต่ตื่นนอน ทุกคนย่อมต้องมีการคิดในเรื่องต่างๆ ดร.เอ็ดเวิร์ด เดอ โบโน จึงได้ให้เทคนิคนี้ เพื่อช่วยจัดระเบียบการคิด ทำให้การคิดมีประสิทธิภาพมากขึ้น วิธีการดังกล่าวได้มีการนำไปใช้อย่างกว้างขวาง

หมวกแต่ละใบเป็นการนำเสนอทางเลือกที่เป็นไปได้ตามมุมมองต่างๆ ของปัญหา โดยวิธีการสวมหมวกทีละใบในแต่ละครั้ง เพื่อพลังของการคิดจะได้มุ่งเน้นไปในทิศทางใดทิศทางหนึ่งเป็นการเฉพาะ ซึ่งจะทำให้ความเห็นและความคิดสามารถแสดงออกได้อย่างอิสระ จะประกอบด้วยหมวก ๖ ใบ ๖ สี คือ

๑. หมวกสีขาว หมายถึง ข้อมูลเบื้องต้นของสิ่งนั้น เป็นความคิดแบบไม่ใช้อารมณ์และมีเป้าประสงค์ที่ชัดเจนแน่นอน ตรงไปตรงมา ไม่ต้องการความคิดเห็น สีขาวเป็นสีที่ชี้ให้เห็นถึงความเป็นกลาง จึงเกี่ยวข้องกับข้อเท็จจริง จำนวนตัวเลข เมื่อสวมหมวกสีนี้ จะหมายความว่า ที่ประชุมต้องการข้อเท็จจริงเท่านั้น โดยปกติเรามักจะใช้หมวกขาวตอนเริ่มต้นของกระบวนการคิด เพื่อเป็นพื้นฐานของความคิดที่กำลังจะเกิดขึ้น แต่เราก็ใช้หมวกขาวในตอนท้าย ของกระบวนการได้เหมือนกัน เพื่อทำการประเมิน **เป็นตัวแทนของข้อเท็จจริง**

๒. หมวกสีแดง หมายถึง ความรู้สึกสัญชาตญาณและลางสังหรณ์ เมื่อสวมหมวกสีนี้ เราสามารถบอกความรู้สึกของตนเองว่าชอบ ไม่ชอบ ดี ไม่ดี มีการใช้อารมณ์ ความคิดเชิงอารมณ์ ซึ่งส่วนใหญ่การแสดงอารมณ์จะไม่มีเหตุผลประกอบ หรือการตระหนักรู้ โดยฉับพลัน นั่นก็คือ เรื่องบางเรื่องที่เคยเข้าใจ ในแบบหนึ่ง อยู่ ๆ ก็เกิดเข้าใจในอีกแง่มุมหนึ่ง ซึ่งการตระหนักรู้แบบนี้จะทำให้เกิดงานสร้างสรรค์ การค้นพบทางวิทยาศาสตร์ หรือวิธีคิดทางคณิตศาสตร์แบบ ก้าวกระโดด ความคิดความเข้าใจในสถานการณ์โดยทันที เป็นผลจากการใคร่ครวญอันซับซ้อนที่มีพื้นฐานจากประสบการณ์ เป็นการตัดสินใจที่ไม่อาจให้ รายละเอียด หรืออธิบายได้ด้วยคำพูด เช่นเวลาที่คุณจำเพื่อนคนหนึ่งได้ คุณก็จำได้ในทันที **เป็นตัวแทนของอารมณ์และความรู้สึกที่มีต่อเรื่องราวนั้น ๆ**

๓. หมวกสีดำ หมายถึง ข้อควรคำนึงถึงสิ่งที่ทำให้เราเห็นว่า เราไม่ควรทำ เป็นการคิดในเชิงระมัดระวัง หมวกสีดำ เป็นหมวกคิดที่เป็นธรรมชาติ และสอดคล้องกับวิธีการคิดของตะวันตกมาก หมวกสีดำช่วยชี้ให้เห็นว่าสิ่งใดผิด สิ่งใดไม่สอดคล้องและสิ่งใดใช้ไม่ได้ มันช่วยปกป้องเราจากการเสียเงิน และพลังงานช่วยป้องกันไม่ให้เราทำอะไรอย่างโง่เขลาเบาปัญญาและผิดกฎหมาย หมวกสีดำ เป็นหมวกคิดที่มีเหตุผลเสมอ เพราะในการวิพากษ์วิจารณ์ หรือวิเคราะห์สิ่งใดจะต้องมีการคิดแบบเป็นเหตุเป็นผลรองรับ ไม่มีอารมณ์

มาเกี่ยวข้อง ในการประเมินสถานการณ์ในอนาคตของเรานั้น ต้องขึ้นอยู่กับ ประสบการณ์ของเราเองและของผู้อื่นด้วย **เป็นตัวแทนของความระมัดระวัง**

๔. หมวกสีเหลือง หมายถึง การคาดการณ์ในทางบวก ความคิดเชิงบวก เป็นการมองโลกในแง่ดี การมองที่เป็นประโยชน์ เป็นการคิดที่ก่อให้เกิดผล หรือทำให้สิ่งต่าง ๆ เกิดขึ้นได้ การคิดเชิงบวกเป็นการเปิดโอกาสให้พัฒนาและสร้างสรรค์สิ่งใหม่ ๆ ความคิดเชิงลบอาจป้องกันเราจาก ความผิดพลาด ความเสี่ยงและอันตรายที่อาจเกิดขึ้น ดังนั้น การคิดเชิงบวกต้องผสมผสานความสงสัยใคร่รู้ ความสุข ความต้องการและความกระหายที่จะทำสิ่งต่าง ๆ ให้เกิดขึ้นหรือไม่ **เป็นตัวแทนของการแสวงหาทางเล็อกอย่างมีความหวัง**

๕. หมวกสีเขียว หมายถึง ความคิดนอกกรอบที่มีความสัมพันธ์กับความคิดริเริ่มสร้างสรรค์และเกี่ยวข้องโดยตรงกับ การเปลี่ยนแปลงแนวคิด และมุมมอง ซึ่งปกติมักถูกกำหนดจากระบบความคิดของประสบการณ์ดั้งเดิม และความคิดนอกกรอบนั้น จะอาศัยข้อมูลจาก ระบบของตัวเอง โดยเมื่อสวมหมวกสีนี้ จะแสดงความคิดใหม่ ๆ เพื่อการเปลี่ยนแปลงที่ดีขึ้น การคิดอย่างสร้างสรรค์

เป็นตัวแทนของความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ใหม่ ๆ

๖. หมวกสีน้ำเงิน หมายถึง การควบคุมและการบริหารกระบวนการ การคิดเพื่อให้เกิดความชัดเจน ในเรื่องของความคิดรวบยอด ข้อสรุป การยุติข้อขัดแย้ง การมองเห็นภาพและการดำเนินการที่มีขั้นตอนเป็นระบบ เมื่อมีการใช้หมวกน้ำเงิน หมายถึง ต้องการให้มีการควบคุมสิ่งต่าง ๆ ให้อยู่ในระบบระเบียบที่ดีและถูกต้องหมวกสีน้ำเงินมักเป็นบทบาทของหัวหน้า ทำหน้าที่ควบคุมบทบาทของสมาชิก ควบคุมการดำเนินการประชุม การอภิปราย การทำงาน ควบคุมการใช้กระบวนการคิด การสรุปผล เพื่อให้บรรลุเป้าหมายที่ต้องการ อย่างไรก็ตามสมาชิก ก็สามารถสวมหมวกสีน้ำเงิน ควบคุมบทบาทของหัวหน้าได้เช่นกัน **เป็นตัวแทนของการควบคุมความคิดทั้งหมด**

ตัวอย่างการวิเคราะห์

หมวกสีขา : ข้อเท็จจริง

๑. พระเจ้ากรุงจีนต้องการเห็นทหารขี่ม้าสู้กันกับกามะนีตัวต่อตัวเพื่อดูเล่น จึงยกทัพล้อมกรุงอังวะ แล้วนำราชสาส์นกับเครื่องบรรณาการถึงพระเจ้าฝรั่งมังฆ้อง

๒. ในราชสาส์นให้พระเจ้าฝรั่งมังฆ้องหาทหารมาประลองฝีมือกับกามะนี ถ้าแพ้ให้อยู่ในอำนาจของพระเจ้ากรุงจีน ถ้าชนะก็จะยกทัพกลับไป พระเจ้าฝรั่งมังฆ้องตอบตกลงที่จะหาทหารมาประลองฝีมือกันในเวลา ๗ วัน

๓. พระเจ้าฝรั่งมังฆ้องได้ประกาศหาทหารที่มีฝีมือ แต่ไม่มีใครอาสา จนสมิงพระรามซึ่งเป็นเชลยศึกจากหงสาวดีอาสาออกรบกับกามะนี

๔. สมิงพระรามได้ม้าดีของหญิงม่าย ออกสู้รบกับกามะนี จนในที่สุดสามารถตัดหัวกามะนีได้สำเร็จ พระเจ้ากรุงจีนจึงยกทัพกลับไป

๕. พระเจ้าฝรั่งมังฆ้อง แต่งตั้งให้สมิงพระรามเป็นมหาอุปราชและยกพระราชธิดาให้เป็นรางวัล สมิงพระรามขอสัญญาว่าจะไม่ให้พูดว่าตนเป็นเชลยมิเช่นนั้นจะกลับหงสาวดี

๖. ต่อมาพระเจ้าฝรั่งมังฆ้องมีพระราชนัดดา พระองค์ตรัสว่าพระราชนัดดาเป็นลูกเชลย ซึ่งหมายถึง สมิงพระราม เมื่อสมิงพระรามได้ยินก็เสียใจมากจึงกลับไปหงสาวดี

ใบความรู้เรื่อง กวีโวหาร

หน่วยที่ ๕ แผนการจัดการเรียนรู้ที่ ๕ เรื่อง คุณค่าวรรณคดี
รายวิชาภาษาไทย รหัสวิชา ท๒๑๑๐๒ ภาคเรียนที่ ๒ ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๑

รสวรรณคดี

รสวรรณคดี (กวีโวหารที่เน้นเนื้อความเป็นหลัก) คือ คุณลักษณะของวรรณกรรมที่สามารถทำให้ผู้อ่านมีอารมณ์ ความคิดตอบสนองได้ เปรียบเหมือนกับอาหารที่มีรสชาติต่าง ๆ เช่น เปรี้ยว หวาน เป็นต้น รสวรรณคดีไทย แบ่งออกเป็น ๔ รส ดังนี้

๑. **เสาวรจนี** (คำประพันธ์ที่ไพเราะ) การแต่งบทร้อยกรองให้มีเนื้อความและท่วงทำนองชมโฉม ชมความงาม เดิมหมายถึงชมความงามหรือชมโฉมบุคคล แต่ต่อมามีการใช้โวหารนี้ชมธรรมชาติ ชมสัตว์ สิ่งของ หรือสถานที่ด้วย

บทชม อาจเป็นชมความงามของตัวละคร ความงามของปราสาทราชวัง ความเก่งกล้าของกษัตริย์ ตลอดจนพรรณนาธรรมชาติ บ้านเมือง กองทัพ ฯลฯ

ตัวอย่าง

“พงศ์กษัตริย์ที่ศานางเงือกน้อย	ดูแซมช้อยโฉมเฉลาทั้งแผ้วผม
ประไพพัศตร์ลักษณ์ล้ำล้วนขำคม	ทั้งเนียนมณฑลเปล่งออกเต่งทรวง
ขนงเนตรเกศกรอ่อนสะอาด	ตั้งสุรางค์นางนากในวังหลวง
พระเพลินพิศคิดหมายเสียดายดวง	แล้วหนักหน่วงนึกที่จะหนีไป”

(พระอภัยมณี : สุนทรภู่)

“หนุ่มน้อยโสภาน่าเสียดาย	ควรจะนับว่าชายโฉมยง
ทนต์แดงดั่งแสงทับทิม	เพริศพริ้มเพรารับกับขนง
เกศปลายองนงามทรง	เอวองค์สารพัดไม่ขัดตา

(อิเหนา : พระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย)

๒. **นารีปราโมทย์** (ซึ่งเป็นที่ยินดีของหญิง) คือ การแต่งบทร้อยกรองให้มีเนื้อความและท่วงทำนอง ฝากรักและแสดงความรักต่อนางอันเป็นที่ต้องใจ

บทไอ้โลม เกี้ยวพาราสี การแสดงความรัก รวมถึงบทสังวาส

ตัวอย่าง

“ถึงม้วยดินสิ้นฟ้ามหาสมุทร ไม่สิ้นสุดความรักสมัครสมาน

แม่น้ำเกิดในใต้ฟ้าสุธาธาร	ขอพบพานพิศวาสไม่คลาดคลา
แม่น้ำเนื้อเย็นเป็นห้วงมหารณพ	พี่ขอพบศรีสวัสดิ์เป็นมัจฉา
แม่น้ำเป็นบัวตัวพี่เป็นภุมรา	เซยผกาโกสุมปทุมทอง
เจ้าเป็นถ้ำอำไพขอให้พี่	เป็นราชสีห์สมสู่เป็นคู่สอง
จะติดตามทราวมสงวนนวลละออง	เป็นคู่ครองพิศวาสทุกชาติไป”

(พระอภัยมณี : สุนทรภู่)

“เมื่อนั้น	พระสุริยวงศ์เทวีอุสสุทยา
โลมนางพลางกล่าววาจา	จงผินมาพาทีกับพี่ชาย
ซึ่งสัญญาว่าไว้กับนวลน้อง	จะคงครองไมตรีไม่หนีหน่าย
มิได้แกลังลอกกลับอภิปราย	อย่าสงกว่าจะวายคล้ายรัก”

(อิเหนา : พระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย)

๓. **พิโรธวาหัง** (ถ้อยคำที่แสดงความโกรธ) คือ การแต่งบทร้อยกรองให้มีเนื้อความและ
ท่วงทำนอง แสดงความโกรธ ตัดพ้อต่อว่า เสียดสีเหินบแนม ประชดประชัน หรือเยาะเย้ย

การแสดงความโกรธ ตัดพ้อต่อว่า ประชดประชัน เสียดสี

ตัวอย่าง

“เมื่อแรกเชื่อว่าเนื้อทับทิมแท้	มาแปรเป็นพลอยหุงไปเสียได้
กาลวงว่าหงส์ให้ปลงใจ	ด้วยมิได้ดูหงอนแต่ก่อนมา
คิดว่าหงส์เราจึงหลงด้วยสายย้อม	ช่างแปลงปลอมท่วงทีดีนักหนา
ดังรักถันมัจฉินที่ไม่คลาดคลา	ครั้นลับตาฝูงหงส์ก็ลงโคลน”

(ขุนช้างขุนแผน ตอนขุนแผนปริภาษนางวันทอง)

“เอออูเหม่นะมึงซิข้างกระไร	
ทุทาสลุดฉนี้ไฉน	ก็มาเปนฯ
ศึกบถึงและมึงก็ยังมีเห็น	
จะน้อยจะมากจะยากจะเย็น	ประการใดฯ
อวดฉลาดและคาดแถงเพราะใจ	
ขยาดขยั้นมิทันอะไร	ก็หมิ่นกูฯ”

(สามัคคีเภทคำฉันท์ : ชิต บุรทัต)

๔. **สลลาปิงคพิไสย** (วิสัยแห่งการรำพัน) คือ การแต่งบทร้อยกรองให้มีเนื้อความและท่วงทำนองคร่ำครวญ หรือรำพันถึงบุคคลอันเป็นที่รัก หรือรำพันถึงความทุกข์กายทุกข์ใจ

บทโศก ความหวนหา อาลัยอาวรณ์ การพลัดพรากจากสิ่งรัก

ตัวอย่าง

“เคยหมอบไถ่ได้กลิ่นสุคนธ์ตลบ   ละอองอบรสรื่นชื่นนาสา
 สิ้นแผ่นดินสิ้นรสสุคนธา   วาสนาเรากี่สิ้นเหมือนกลิ่นสุคนธ์”
 (นิราศภูเขาทอง : สุนทรภู่)

“ว่าพลาททางชมคณานก   โผนผกจับไม้อิงมี
 เบญจวรรณจับวัลย์ขาลี   เหมือนวันพีไกลสามสุตามา
 นางนวลจับนางนวลนอน   เหมือนพีแนบนวลสมจรินตรา
 จากพรางจับจากจางรรจา   เหมือนจากนางสการะวาตี
 แหกเต้าจับเต้าร้างร้อง   เหมือนร้างห้องมาหยารัศมี
 นกแก้วจับแก้วพาที   เหมือนแก้วพีทั้งสามสิ่งความมา”

(อิเหนา : พระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย)

วิธีการจำ

“เสาวรจงามดี   นารีจับหญิง
 พิโรธโกรธจริง   แพนทั้งสลลาปิง”

ที่มา: กฤษดา บุษสุวรรณ. (๒๕๖๓). ภาษาไทยเตรียมทหาร. ม.ป.ท. ประจวบคีรีขันธ์.

ใบความรู้เรื่อง สำนวนโวหาร
หน่วยที่ ๕ แผนการจัดการเรียนรู้ที่ ๖ เรื่อง คุณค่าด้านวรรณศิลป์
รายวิชาภาษาไทย รหัสวิชา ท๒๑๑๐๒ ภาคเรียนที่ ๒ ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๑

โวหาร หมายถึง ถ้อยคำที่พูดกันเป็นชั้นเชิง ไม่พูดตรง ๆ แต่มีความหมายแฝงอยู่ในคำพูดนั้น ๆ และผู้ฟังย่อมเข้าใจความหมายได้ทันที ถ้าคำพูดนั้นเป็นที่รู้จัก และใช้กันอย่างแพร่หลายจนอยู่ตัวแล้ว

๑. บรรยายโวหาร มุ่งเน้นการเล่าเรื่องให้เป็นลำดับ เล่าเรื่องราวไปตามลำดับเหตุการณ์ ใคร ทำอะไร ที่ไหน เมื่อไหร่ อย่างไร ฯลฯ **ดำเนินเรื่องอย่างต่อเนื่อง**

ตัวอย่าง

“...เช้าวันนี้มีคลื่นเรือโคลงเคลง แต่ไม่เป็นไรเพราะเป็นเวลากลางคืน ครั้นสายเรือเข้าในอ่าวคลื่นก็สงบเข้าเทียบท่าที่ออสุนส์ ออสุนส์นี้เป็นเมืองใหญ่ของมณฑลยุดสันต์ มีเจ้าหน้าที่ประจำเมืองและราษฎรมาคอยรับเป็นอันมาก ทั้งฝนตกออกจากมาก ๆ ถึงเปียกก็ไม่มีใครหลบ”

(ไกลบ้าน : พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว)

“...รถผ่านป่าช้า หมู่บ้านก็ดูคล้าย ๆ กับบ้านตากอากาศแถว ๆ หัวหิน คนที่ยืนอยู่ ถ้าแต่งกายเต็มยศก็ต้องคาดเสื้อเตยเรียกว่า taovala มองไกล ๆ คล้าย ๆ กับนั่งกระสอบ...บริเวณด้านหน้าเป็นทุ่งกว้าง เลี้ยวขวามุมหนึ่ง เจ้าหญิงทรงเล่าว่าเกาะนี้ไม่มีแม่น้ำ หรือแหล่งน้ำจัดธรรมชาติเลย น้ำกินน้ำใช้ทั้งหมดเป็นน้ำบาดาล และต้องมีถังเก็บน้ำฝนด้วย ไม่ทราบว่าเขาขุดบ่อน้ำฝนเอาไว้บ้างหรือเปล่า อาคารตึกดูคล้าย ๆ ว่าจะ เป็นแบบโรมัน เป็นอาคารชั้นเดียวอยู่บนเนินเขาซึ่งเจ้าหญิงว่าเป็นเนินธรรมชาติที่หาได้ยากในแถบนี้

(มนตรีรักษะเลใต้ : สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี)

๒. อธิบายโวหาร การชี้แจงอย่างละเอียด การนิยามหรือการกำหนดความหมายของคำหรือวลี การบอกวิธีการหรือกระบวนการ และการประมวลข้อเท็จจริงหรือข้อสังเกตที่นำไปสู่ข้อสรุป เช่น การให้ความหมายของคำ วิธีปรุงอาหาร เป็นต้น

ตัวอย่าง

“คำว่า ‘สลัด’ เป็นภาษามลายูหมายความว่า ช่องแคบในทะเล ชาวมลายูซึ่งอยู่ตามชายฝั่งทะเลตอนช่องแคบมะละกาในสมัยโบราณมักประพุดิตนเป็นโจร คอยดักปล้นเรือสำเภาที่แล่นผ่านช่องแคบมะละกา ถ้าเรือลำใดไปไม่ติดลมก็ต้องลอยแท้งตั้งอยู่กลางทะเล ชาวมลายูซึ่งอยู่ตามชายฝั่งทะเลตอนช่องแคบมะละกา ซึ่งเรียกว่าชาวสลัด ก็ถือโอกาสยกพวกมาปล้นเรือลำนั้น คำว่าสลัดจึงติดมาเป็นคำในภาษาไทย หมายความว่า โจรสมุทรหรือโจรทะเล”

(ชีวิตชาวไทยสมัยก่อน : เสถียร โกเศศ)

“การทำยาถุงแห้ง

๑. เอาถุงแห้งใส่ถ้วย เทน้ำร้อนจัดลงไปพอท่วม ทิ้งไว้สักพัก พออ่อนตัว เทน้ำทิ้งไป ใช้มีดคม ๆ ผ่าถุงแห้งตามยาวเป็น ๒ ซีกจนหมด

๒. ปอกกระเทียม ชิงอ่อน ปลิดก้านพริกชี้หูสวน ๕-7 เม็ด ล้างทุกอย่างให้สะอาด ชิงอ่อนซอยละเอียดเป็นเส้นยาว กระเทียมกับพริกชี้หูซอยละเอียดตามขวาง เททั้งหมดลงไปในถ้วยถุงแห้ง

๓. ใส่น้ำตาลปีบลงไปในถ้วยถุงแห้งประมาณครึ่งช้อนควว เคล้า (ขยำ) ให้เข้ากัน บีบมะนาวลงไปสักครึ่งผล ชิมรสดูก่อนนะครับ เปรี้ยว เค็ม หวาน

๔. ตามปรกติ ถุงแห้งจะรสเค็มอยู่แล้ว หากเค็มไม่พอจึงค่อยเหยาะน้ำปลาดีลงไปทีละน้อย เปรี้ยวไม่พอ เติ่มมะนาวลงไปได้ รสหวานตามหลังสุดนะครับ”

(พ่อบ้านทำครัว : หนานคำ)

๓. **พรรณนาโวหาร** การเล่าเรื่องราวอย่างละเอียด ผู้ฟังหรือผู้อ่านเห็นภาพ เกิดจินตนาการ หรือมีอารมณ์ความรู้สึกร่วม เช่น บทชมความงาม พรรณนาพระเกียรติคุณของกษัตริย์ ความรู้สึก เป็นต้น

ตัวอย่าง

“ความรักที่แท้จริง ไม่ใช่สีแดง ย่อมมีดำดั่งสีนิล เหมือนดั่งสีศอพระศิเว เมื่อทรงดื่มพิษร้ายเพื่อรักษาโลกไว้ให้พ้นภัย ความรักแท้จริงต้องสามารถต้านพิษแห่งชีวิต และต้องเต็มใจยอมลิ้มรสที่ขมขื่นที่สุด เพื่อเสียสละให้ผู้ที่เรารักคงชีพอยู่ และเพราะด้วยความขมขื่นที่สุดนี้ความรัก ย่อมเต็มใจเลือกเอาสีนิล คือ ความขมขื่นเอาไว้ ดีกว่าจะเลือกเอาสีอื่น คือมุ่งแต่จะหาความบันเทิงสุขอย่างเดียว”

(กามนิต วาสิฏฐี : เสถียรโกเศศและนาคะประทีป)

“พิศพัคตร์ม่วงพัคตร์ดั่งจันทร์	พิศชนงโง่งองดั่งคันศิลปี
พิศเนตรดั่งเนตรมฤคิน	พิศหนตดั่งนิลอันเรียบราย
พิศโอษฐ์ดั่งหนึ่งจะแย้มสรวล	พิศนวลดั่งสีมณีฉาย
พิศปรางดั่งปรางทองพราย	พิศกรรมคาลัยกลีบบุษบง
พิศจรูไรดั่งหนึ่งแกล้งวาด	พิศศอวิลาสดั่งคองหงส์
พิศกรดั่งวงคชาพงค์	พิศทรงดั่งเทพกนิรา
พิศถันดั่งปทุมเกสร	พิศเอวเอวอ่อนดั่งเลขา
พิศผิวผิวม่วงดั่งทองทา	พิศจรติริยาก็จับใจ”

(รวมเกียรติ)

๔. เทศนาโวหาร โวหารที่มีเนื้อหาคำแนะนำ **สั่งสอน** โดยการชี้เหตุผล ให้เห็นคุณโทษ หรือกล่าวถึงข้อเท็จ

ตัวอย่าง

“เงินทองที่จะใช้สอยในค่ากินอยู่ นุ่งห่มหรือใช้สอยเบ็ดเสร็จทั้งปวง จงเขม็ดแหม่ใช้แต่เพียงพอที่อนุญาตให้ใช้ อย่าทำใจโตมือโตสूरูยสุรายโดยถือตัวว่าเป็นเจ้านางมั่งมีมาก หรือถือว่าพอเป็นเจ้าแผ่นดินมีเงินทองถมไป...”

(พระบรมราชาโหวาท : พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว)

“คนเราต้องเอาอย่างมด อย่าเอาอย่างหนอน เพราะมดถึงมันจะตัวเล็กนิดเดียว แต่ก็ขยันขันแข็ง สามารถลากเหยื่อชิ้นใหญ่ ๆ ได้สบาย แต่ถึงกระนั้นมันก็กลับกินอาหารแต่น้อยจนเอวคอดกิว ผิดกับหนอนซึ่งเกียจคร้าน เอาแต่กินทั้งวัน โดยไม่ทำงานทำการอะไร จนตัวอ้วนอ้วนอ้วน ผลสุดท้ายก็กลายเป็นเหยื่ออันโอชะของนกและปลา”

(ลวดลายมังกร : ประภัสสร เสวิกุล)

๕. สารกโวหาร การยกตัวอย่างประกอบเพื่อให้เกิดความชัดเจน หรือสนับสนุนให้ข้อมูล น่าเชื่อถือ เช่น ประวัติบุคคลสำคัญ นิทาน เรื่องราว เหตุการณ์ เป็นต้น

ตัวอย่าง

“อำนาจความสัตย์เป็นอำนาจอันศักดิ์สิทธิ์ ไม่เพียงแต่จับหัวใจคน แม้แต่สัตว์ก็ยังมีความรู้สึกในความสัตย์ชื่อ เมื่อกวางนูดตายแล้ว ม้าของกวางนูดก็ไม่ยอมกินหญ้ากินน้ำและตายตามเจ้าของไปในไม่ช้า ไม่ยอมให้หลังของมันสัมผัสกับผู้อื่นนอกจากนายของมัน”

(สามก๊ก : เจ้าพระยาพระคลัง (หน))

“ถ้าเธอไม่ยอมอยู่กับฉันจริงจังจริง ยินยอมทุกสิ่ง ให้เธอทิ้งไป ฉันขอแค่เพียงให้เวลาหน่อยได้ไหม อยากเล่านิทานให้ฟัง ชาวนาคนหนึ่งมีชีวิตลำพัง ไปเจองูเห่ากำลังใกล้ตายสงสาร จึงเก็บเอามาเลี้ยงโดยไม่รู้ สุดท้ายจะเป็นอย่างไร คอยดูแลด้วยความจริงใจ ห่วงใย และคอยให้ความรักเป็นกังวลว่ามันจะตาย เผื่อคอยเอาใจทุกอย่าง แต่สุดท้ายชาวนาผู้ชายใจดี ด้วยความที่เขาไว้ใจ นำเสียดายกลับต้องตาย ด้วยพิษงู นิทานมันบอกให้ยอมรับความจริง ว่ามีบางสิ่งไม่ควรไว้ใจ อะไรบางอย่างที่คาดซึกแค่นั้น ไม่เชื่อ ไม่รักไม่จริง”

(ชาวนาที่บ่งเห่า : สี่ฟ้า)

๖. อุปมาโวหาร การเปรียบเทียบสิ่งหนึ่งกับอีกสิ่งหนึ่ง อาจเปรียบเทียบสิ่งที่เหมือนกันของสิ่งสองสิ่ง เปรียบเทียบโดยผู้อ่านต้องโยงความคิดไปสู่อีกสิ่งหนึ่ง หรือเปรียบเทียบความขัดแย้งหรือเปรียบเทียบตรงกันข้าม

ตัวอย่าง

“ความรักเหมือนโรคา	บันดาลตาให้มีตม
ไม่ยินและไม่ยล	อุปสรรคใดใด
ความรักเหมือนโคถึก	กำลังศึกผิขังไว้
ก็โลดจากคอกไป	บ ยอมอยู่ ณ ที่ขัง
ถึงหากจะผูกไว้	ก็ดึงไปด้วยกำลัง
ยิ่งห้ามก็ยิ่งคลั่ง	บ หวนคิดถึงเจ็บกาย”

(มัทนะพาธา : พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว)

“อนึ่งข้าพเจ้าเล่าก็ต่างประเทศภาษา อุปมาดั่งนกเค้าถึงมีกำลังอยู่ก็จริง
แต่ตกเข้าอยู่ในท่ามกลางฝูงกาเมื่อกลางวัน ข้าพเจ้าจะบัญชาราชกิจฉันใด”

(ราชาธิราช : เจ้าพระยาพระคลัง (หน))

ที่มา: กฤษดา บุสุวรรณ. (๒๕๖๓). ภาษาไทยเตรียมทหาร. ม.ป.ท. ประจวบคีรีขันธ์.
_____. (๒๕๖๒). รวมข้อสอบจริง เข้ามหาวิทยาลัย ๑,๒๐๐ ข้อ. ราชภัฏมหาสารคาม,
มหาสารคาม.

ใบงานเรื่อง โวหารที่ปรากฏในเรื่องราชาธิราช ตอนสมิงพระรามพระอาสา
หน่วยที่ ๕ แผนการจัดการเรียนรู้ที่ ๖ เรื่อง คุณค่าด้านวรรณศิลป์
รายวิชาภาษาไทย รหัสวิชา ท๒๑๐๒ ภาคเรียนที่ ๒ ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๑

คำชี้แจง : ให้นักเรียนบอกโวหารที่ปรากฏในข้อความต่อไปนี้

๑. “...ซึ่งลูกเปรียบชาติเขาเหมือนกาน้ำชาก็ชอบอยู่ แต่เขาประกอบศิลปะศาสตร์วิชาการเป็นทหารมีฝีมือหาผู้เสมอมิได้ ก็เปรียบเหมือนกาขามมีไข่กาคำสมเด็จพระราชบิดาจะทรงชูปขึ้นแล้วก็คงเป็นหงส์ ซึ่งเปรียบเหมือนเสือนั้น ถ้าพระ-ราชบิดาชูปย้อมแล้วก็คงจะกลับเป็นราชสีห์...”

๒. “สมบูรณด้วยลักษณะและสิริมารยาทงามยิ่งนัก ถ้าบุรุษผู้ใดได้เห็นและได้นั่งใกล้แล้วเมื่อใดก็มีอาจจะดำรงจิตอยู่ได้ ดวงกมลก็จะหวนไหวไปด้วยความปฏิพัทธ์”

๓. ฝ่ายสมิงพระรามก็แต่งตัว ใส่เสื้อสีชมพูขลิบทองจีบเอว โปกผ้าชมพูขลิบแล้วไปด้วยทองใส่กำไลต้นแขน ปลายแขนด้วยเนาวรัตน์ แต่ล้วนทองเป็นอันงาม แล้วสอดดาบสะพานแล่งขึ้นม้า ฟ้อนรำเป็นเพลงทวนออกมายังท้องสนาม

๔. “พระเจ้ากรุงจีนได้ฟังก็ตรัสห้ามนายทัพนายกองทแกล้วทหารทั้งปวงว่า เราเป็นกษัตริย์ผู้ใหญ่อันประเสริฐได้ให้คำมั่นสัญญาไว้ให้แก่เขาแล้ว จะกลับคำไปตั้งนั้นหาควรไม่ พม่าทั้งปวงจะชวนกันดูหมิ่นได้ว่า จีนพูดไม่จริง เรารักสัตย์ยิ่งกว่าทรัพย์ อย่าว่าแต่สมบัติมนุษย์นี้เลย ถึงท่านจะเอาทิพยสมบัติของสมเด็จพระจอมรินทร์มายกให้เรา เราก็มิได้ปรารถนา ตรัสดังนั้นแล้วก็สั่งให้เลิกทัพเสด็จกลับไปยังกรุงจีน ฝ่ายสมิงพระรามเมื่อได้รับชัยชนะแล้ว”

๕. “สมิงพระรามจึงทูลว่าลักษณะข้างดีต่อเมื่อซึ่งรู้ว่าดี ม้าดีได้ต้องเอามือต้องหลังดูก่อนจึงจะรู้ว่าดี ทแกล้วทหารที่ดี ถ้าอาสาออกสงครามทำศึกจึงจะรู้ว่าดี ทองนพคุณเล่าขีดลงหน้าศิลา ก่อนจึงจะรู้ว่าดี สตรีรูปงาม ถ้าพร้อมด้วยลักษณะกิริยามารยาทต้องอย่างจึงควรนับว่างาม ถ้าจะให้รู้รสอร่อยได้สัมผัสถูกต้องก่อนจึงนับถือว่ามีโอชาอร่อย ถ้าใจดีต้องทดลองให้สิ้นเชิงปัญญา ก่อนจึงจะนับว่าดี”

ใบความรู้เรื่อง นิทานพื้นบ้าน
หน่วยที่ ๕ แผนการจัดการเรียนรู้ที่ ๗ เรื่อง ประยุกต์ใช้ข้อคิด
รายวิชาภาษาไทย รหัสวิชา ท๒๑๑๐๒ ภาคเรียนที่ ๒ ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๑

นิทานเรื่อง “พระยากง พระยาพาน”

หลายร้อยปีล่วงมาแล้ว พระเจ้าสิการาช แห่งเมืองกำแพงแสน ได้มอบราชสมบัติให้กับ พระราชโอรสผู้ทรงพระนามว่า พระยากง ปกครองบ้านเมือง พร้อมทั้งส่งสาสน์ไปทูลขอราชธิดาของพระเจ้าเทลมศวร แห่งเมืองเพชรบุรี มาอภิเษกให้เป็นพระมเหสี หลังจากนั้นไม่นานพระเจ้า สิการาชก็เสด็จสวรรคต เมื่อทำพิธีถวายพระเพลิงพระบิดาเป็นที่เรียบร้อยแล้ว พระยากงได้เปลี่ยนชื่อเมืองเป็นศรีวิชัย

ครั้นเมื่อพระมเหสีทรงครรภ์จนครบกำหนดและประสูติพระโอรส หมอหลวงได้นำพานทอง เข้าไปปรองรับเผอิญพระนลาฏ (หน้าผาก) ของพระโอรสถูกขอบพานจนเกิดแผลเป็น และเมื่อ พระยากงให้ตรวจดวงชะตาดูโอรส หมอหลวงได้ทูลว่า พระโอรสเป็นผู้มีบุญญาธิการแต่จะทำปิตุฆาต (ฆ่าบิดา) พระยากงรู้สึกโทมัส จำต้องสั่งให้นำพระกุมารไปทิ้งในป่าไผ่นอกเมือง

แต่ดวงชะตาของพระโอรสยังไม่ถึงฆาต เมื่อเหล่าทหารนำไปทิ้งแล้วต่างก็พากันกลับทันที บังเอิญยายหอม ซึ่งเป็นชาวบ้านแถวนั้นสังเกตเห็นฝูงแร้งจับกลุ่มกันอยู่เหนี่ยวยอดไผ่จึงเดินไปดู พบเด็กทารกนอนร้องไห้อยู่ในพาน รู้สึกสงสารและเอ็นดูได้เก็บมาเลี้ยงไว้เป็นลูกบุญธรรม โดยตั้งชื่อว่า พาน แต่บางตำนานบอกว่า พระยากงให้นำพระกุมารใส่พานทองไปลอยน้ำ ยายจันซึ่ง ลูกบ้านอยู่ริมน้ำพบเข้าคิดที่จะนำมาเลี้ยงไว้แต่ติดที่ตนมีลูกอยู่แล้วหลายคน เลยนำไปให้ยายหอมผู้เป็นน้องสาวซึ่งไม่มีลูก และยายหอมนั้นมื่ออาชีพเลี้ยงเป็ดมาตั้งแต่ยังเป็นสาว จนกระทั่งขี้เป็ดสูงขึ้นเป็นโคก บริเวณนั้นจึงเรียกว่า โคนยายหอม

๑๕ ปีต่อมา พานเติบโตเป็นหนุ่มอยากออกไปเผชิญโชค ยายหอมเห็นว่าไม่สามารถรั้งเอาไว้ได้ก็อนุญาตให้ไป พานพาสมัครพรรคพวกเดินทางขึ้นเหนือไปฝากตัวเรียนวิชากับสมภาร แห่งวัดใหญ่ เมืองสุโขทัย ครั้นเมื่ออายุครบ ๒๐ ปี ได้บรรพชาอยู่สองพรรษาจึงลาสิกขา

อยู่มาวันหนึ่งเจ้าเมืองสุโขทัยสุบินนิมิตว่า มีพานทองใบหนึ่งลอยมาจากทิศใต้และพระองค์ ทรงรับไว้ได้ โหรทำนายว่าเจ้าเมืองสุโขทัยจะได้ผู้มีบุญญาธิการสูงมาอยู่ในปกครอง ต่อมาไม่นานทิดพานพบช้างตกมันเชือกหนึ่งกำลังอาละวาดเอางาไล่แทงผู้คนบาดเจ็บล้มตาย ความวุ่นวายไม่สามารถจับได้ ทิดพานจึงต้องเข้าจับช้างเชือกนั้นเอางาตัดไว้กับดินจนช้างนั้นหมดฤทธิ์ ไม่สามารถอาละวาดได้อีกต่อไป พวกกรมช้างรีบช่วยกันจับขาช้างสวมปลอกผูกไว้อย่างแน่นหนาแล้วนำความเข้ากราบทูลต่อเจ้าเมืองสุโขทัย

เมื่อให้ทหารนำตัวมาเข้าเฝ้าและทรงเห็นว่าทิดพานเป็นผู้มีวิชาความรู้ เจ้าเมืองสุโขทัยจึงชักประวัติความเป็นมา ทิดพานทูลว่าตนได้รับการเลี้ยงดูจากยายหอมมาจนโต เจ้าเมืองพิจารณาดูรูปร่างลักษณะเห็นว่าคงไม่ใช่ลูกชาวบ้านธรรมดาโปรดให้รับไว้ทำราชการ ทิดพานก็ตั้งใจทำงานสนองพระเดชพระคุณจนเป็นที่พอพระทัย ต่อมาได้รับการแต่งตั้งให้ดำรงตำแหน่งมหาอุปราชและเป็นแม่ทัพไปตีเมืองศรีวิชัยของพระยากง ซึ่งกำลังเป็นเมืองที่แข่งบารมีกับเมืองสุโขทัยอยู่ในเวลานั้น

เมื่อพระยากงเห็นข้าศึกยกทัพมาล้อมเมืองพร้อมมีสาสน์มาท้าชนช้างจึงรีบยกพลออกไปต่อสู้ ระหว่างทางเกิดเหตุอาเพศเป็นเครื่องบอกกลางร้ายหลายประการ เช่น พระยากงรู้สึกลมหายใจติดขัดทั้งซ้ายขวา และขณะยกกองทัพออกจากเมืองนั้นปรากฏว่า เทวดาบันดาลให้กิ่งโพธิ์ขนาดใหญ่ หักลงมาทับทหารล้มตายไปหลายคน

เมื่อช่างทรงของพระยากงประจันหน้ากับช่างของพระยาพาน พระยากงมีเชิงรบที่เหนือกว่าจึงได้ทีฟันขอ ง้าวเข้าใส่ พระยาพานเอี้ยวหลบคมง้าวพลาดไปถูกหมวกทำให้พระยากงมองเห็นแผลเป็นที่หน้าผากของพระยา พานก็ทวนรำลึกถึงพระโอรสจนแผลเหม่อลอย พระยาพานเห็นได้ที่รีบฟันด้วยง้าวจนพระเศียรของพระยากง ขาดกระเด็น เหล่าทหารต่างเสียขวัญพากันหลบหนีเข้าเมือง หลังจากยึดเมืองศรีวิชัยได้แล้ว และเห็นว่าเหล่าเสนา อำมาตย์ต่างยอมสวามิภักดิ์พระยาพาน จึงให้อยู่ในตำแหน่งต่อไป

จากนั้นได้เสด็จไปยังที่อยู่ของพระมเหสีและเหล่านางสนมกำนัลของพระยากงเพื่อจะดูว่ามีปฏิกริยาเช่นไร เทวดาผู้มีหน้าที่รักษามหาปราสาทเกรงจะเกิดเรื่องอุบาทว์ขึ้น เพราะพระยาพานเป็นโอรสของพระมเหสีและพระ ยากง จึงแปลงเป็นแมวสองแม่ลูกไปนอนขวางอยู่ที่ประตู พระยาพานไม่ทันสังเกตเลยเดินข้ามไป ลูกแมวก็กัดกับ แม่ว่า เขาคงเห็นเราเป็นเพียงสัตว์เดรัจฉานถึงกล้าทำเช่นนี้ แม่แมวตอบว่า แม้แต่แม่ของเขาเขายังคิดจะเกี้ยวพา ราสี นับประสาอะไรจะมาสนใจสัตว์อย่างเรา พระยาพานได้ฟังดังนั้นรู้สึกประหลาดใจ จึงตั้งสัตยาธิษฐานว่า หาก พระมเหสีของ พระยากงเป็นพระมารดาของตน ขอให้มึ้นน้ำนมไหลออกมาซึ่งก็เป็นจริงตามคำอธิษฐานทุก ประการ

พระยาพานรู้สึกโศกเศร้าเสียใจที่ต้องทำปิตุฆาตเพราะไม่ทราบความจริง นึกโกรธยายหอม ที่ไม่ยอมบอก เรื่องราวเกี่ยวกับชาติกำเนิดเดิมให้ทราบ มีรับสั่งให้เสนานำตัวยายหอมไปประหาร บริเวณที่ประหารยายหอมนั้น ต่อมาได้ชื่อว่า โศกยายหอม (คงจะประหารตรงโคกที่ยายหอมเลี้ยงเป็ดจนขึ้นเป็ดกองสูงเป็นโคกตามที่กล่าวไว้ใน ตอนแรก) ส่วนตรงที่กึ่งโพธิ์หักนั้นได้ชื่อว่าบ้านโพธิ์หัก และจุดที่ชนช้างนั้นได้ชื่อว่า ตำบลถนนฆาฏ

อยู่ต่อมาพระยาพานรู้สึกไม่สบายใจคิดใคร่ครวญถึงเหตุการณ์ที่ตนทำลงไปว่าเป็นสิ่งไม่ถูกต้อง ด้วยก่อน ถูกประหารยายหอมได้เล่าถึงเหตุการณ์ตอนที่ไปพบพระยาพานอยู่ในพานทองและทำท่าแสร้งให้ดู ที่ตรงนั้นต่อมาได้ ชื่อว่า ตำบลท่าแสร้ง เมื่อรู้ว่าได้กระทำความผิดอย่างใหญ่หลวง เพราะฆ่าผู้มีพระคุณซึ่งชุบเลี้ยงมาตั้งแต่วัยเด็กและ ประหารพระบิดาผู้ให้กำเนิด พระยาพานจึงปรึกษากับเหล่าเสนาอำมาตย์ได้รับคำแนะนำว่าควรสร้างพระเจดีย์สูง ชั่วนกเขาเห็น เพื่อเป็นการไถ่บาป (บางตำนานบอกว่าได้รับคำแนะนำจากพระอรหันต์ ๕ องค์ที่ธุดงค์มา)

พระยาพานรีบเกณฑ์ไพร่พลและใช้เวลาก่อสร้างอยู่ราว ๑๐ เดือน พระสถูปเจดีย์ขนาดใหญ่จึงแล้ว เสร็จ หลังจากทำพิธีสมโภชเจ็ดวันเจ็ดคืนแล้ว พระยาพานได้แต่งพระราชสาสน์พร้อมเครื่องบรรณาการไปยังเมือง สุโขทัย พระยาพานได้ครองเมืองศรีวิชัยอยู่เป็นเวลา ๑๒ ปีก็สวรรคต เนื่องจากไม่มีพระโอรสหรือพระธิดาทำให้ไม่มีรัชทายาทปกครองต่อ เจ้าเมืองสุโขทัยยกทัพมาทอพระเนตรเห็นศรีวิชัยกลายเป็นเมืองร้างเกิดความเศร้าสลดจึง โปรดให้ยกทัพกลับ ระหว่างทางพบภูมิประเทศแห่งหนึ่งมีชัยภูมิเหมาะสมได้โปรดให้สร้างเมืองขึ้นเพื่อให้พระยา สายทอง ราชโอรสปกครองและแบ่งไพร่พลให้อยู่สร้างเมืองสองพันคน เมื่อนั้นจึงได้ชื่อว่า เมืองสองพันบุรี (ต่อมา น่าจะกลายเป็นเมืองสุพรรณบุรี) ส่วนเจ้าเมืองสุโขทัยได้กลับไปครองอาณาจักรของพระองค์ตามเดิม

บางตำนานบอกว่า พระยากงนั้นเป็นเจ้าเมืองนครชัยศรี และเมื่อโตเป็นหนุ่มยายหอมได้นำพระยาพานไป ผากให้อยู่ในปกครองของเจ้าเมืองราชบุรี ซึ่งเป็นเมืองขึ้นของนครชัยศรี ต่อมาพระยาพานรับอาสาเจ้าเมืองราชบุรี ยกกองทัพมาตีเมืองนครชัยศรีจนได้รับชัยชนะ ส่วนพระเจดีย์ที่สร้างนั้นต่อมาได้ชื่อว่า พระปฐมเจดีย์ และพระยา พานได้สร้างเจดีย์อีกแห่งหนึ่งใกล้กับเจดีย์แห่งแรก เพื่อเป็นการรำลึกถึงคุณยายหอมที่เลี้ยงดูมา คือ พระประทีปเจดีย์ ซึ่งเจดีย์แห่งนี้มีรูปยายหอมอุ้ม พระยาพานไว้มือหนึ่งอีกมือหนึ่งถือไม้เรียวอยู่ตรงริมบ่อเลี้ยงเป็ด ส่วนสถานที่ยายหอมถูกฟันหัวขาดนั้นได้ชื่อว่า ถนนขาด นับแต่นั้นมา

อุสาบารส

เมืองใหญ่เมืองหนึ่งตั้งอยู่บริเวณภูพระบาทชื่อ เมืองพาน มีท้าววงพานเป็นเจ้าของเมือง พระองค์ได้ไปขออนางอุสา (เป็นผู้เกิดมาจากดอกบัวบนเทือกเขา และพระฤๅษีจันทาผู้เป็นอาจารย์ของท้าววงพานได้นำมาเลี้ยงไว้) มาเป็นราชธิดา นางอุสาเป็นผู้มีความงามเป็นเลิศ และมีกลิ่นกายหอมกรุ่น เมื่อเติบโตใหญ่ได้มีเจ้าชายหลายเมืองมาสู่ขอ แต่ท้าววงพานไม่ยินยอมยกให้ผู้ใด และด้วยความหวงแหนจึงได้สร้างตำหนักเป็นหอสูงไว้บนภูเขา เพื่อให้นางอุสาอยู่อาศัยขณะเรียนวิชากับฤๅษีจันทาผู้เป็นอาจารย์

วันหนึ่งนางอุสาไปเล่นน้ำที่ลำธารใกล้ตำหนัก นางได้เก็บดอกไม้มาร้อยเป็นมาลัยรูปหงส์และลอยน้ำไปพร้อมเสียงทวยหาคู่ พวงมาลัยได้ลอยไปจนถึงเมืองปะโคเวียงงัวที่มีท้าวบารสเป็นโอรสของเจ้าเมือง ท้าวบารสเก็บพวงมาลัยได้จึงออกตามหาเจ้าของจนถึงเขตเมืองพาน

ท้าวบารสและบริวารได้ขี่ม้าจนถึงหินก้อนหนึ่ง ม้าก็ไม่ยอมเดินทางต่อ พระองค์จึงหยุดพักม้าไว้ ส่วนบริวารก็แยกไปผูกม้าที่หินอีกก้อนหนึ่ง ท้าวบารสได้เดินเที่ยวป่าพบนางอุสาที่กำลังอาบน้ำอยู่ และรู้ว่าเป็นเจ้าของพวงมาลัยทั้งคู่เกิดความรักและลักลอบได้เสียกัน โดยที่ท้าววงพานไม่รู้ ต่อมาท้าววงพานทราบเรื่อง ก็ทรงพิโรธจะประหารท้าวบารส แต่เสนาอำมาตย์ห้ามไว้เพราะเกรงฤทธิ์เดชพระราชบิดาของท้าวบารส ท้าววงพานจึงคิดอุบายให้แข่งขันสร้างวัดในวันให้แล้วเสร็จ

โดยเริ่มนับตั้งแต่เช้าจนดาวประกายพริ้ว (ดาวเพ็ญ) ขึ้น ผู้ใดสร้างไม่เสร็จต้องถูกตัดเศียร ท้าววงพานได้เกณฑ์ไพร่พลจำนวนมากมาสร้างวัดที่เมืองกงพาน ส่วนท้าวบารสมีบริวารเพียงเล็กน้อยที่มาด้วยจึงสร้างได้ช้ากว่า พี่เลี้ยงนางอุสาจึงคิดหาวิธีช่วยโดยให้ท้าวบารสนำโคมไฟไปแขวนบนยอดไม้ใหญ่ในเวลาดึก ฝ่ายพวกเมืองพานมองเห็นคิดว่าดาวขึ้นแล้วจึงหยุดสร้างวัด ส่วนท้าวบารสก็ได้เร่งสร้างวัดของตนเองจนแล้วเสร็จ เมื่อเป็นดังนี้ท้าววงพานจึงเป็นฝ่ายแพ้ และถูกตัดเศียรสิ้นชีพไป

ต่อมาท้าวบารสได้พานางอุสากลับเมืองปะโค แต่เนื่องจากท้าวบารสมีชายาอยู่แล้วจึงถูกขยาาเหล่านั้นกลั่นแกล้ง โดยไปสมคบกับโหราจารย์ให้ทำนายว่าท้าวบารสมิเคราะห์ต้องออกเดินป่าผู้เดียวเป็นเวลาหนึ่งปี จึงจะพ้นเคราะห์ ท้าวบารสก็ออกเดินป่า ที่นางอุสาไว้ที่เมืองปะโค นางอุสาถูกทำร้ายและกลั่นแกล้งจึงหนีกลับไปเมืองพานและล้มเจ็บด้วยความตรอมใจ เมื่อท้าวบารสกลับถึงเมืองและทราบข่าวก็รีบออกเดินทางไปยังเมืองพาน แต่พบว่านางอุสาสิ้นใจแล้ว จึงฝังศพนางไว้ที่หินก้อนหนึ่ง ส่วนพระองค์ก็ตรอมใจตายตามกันไป เหล่าบริวารจึงฝังศพท้าวบารสเอาไว้เคียงข้างกับศพนางอุสา

ใบงานเรื่อง อูสาบารส
 หน่วยที่ ๕ แผนการจัดการเรียนรู้ที่ ๗ เรื่อง ประยุกต์ใช้ข้อคิด
 รายวิชาภาษาไทย รหัสวิชา ท๒๑๑๐๒ ภาคเรียนที่ ๒ ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๑

คำชี้แจง : ให้นักเรียนตอบคำถามจากเรื่องอูสาบารส

๑. ข้อคิดที่นักเรียนได้รับจากเรื่องอูสาบารส

ตอบ

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

๒. นักเรียนสามารถนำข้อคิดที่ได้รับจากข้อ ๑ ไปประยุกต์ใช้ในชีวิตจริงได้อย่างไรบ้าง

ตอบ

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....